

УДК 377:74

Юлія Федоренко

ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНА ІНШОМОВНА КОМУНІКАЦІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

А Розглядаються особливості іншомовної комунікації з позиції професійно зорієнтованого вивчення іноземної мови з урахуванням культурологічного та лінгвокультурологічного компонентів.

Ключові слова: комунікація, міжкультурна взаємодія, професійно зорієнтоване навчання, культурологічний аспект

Юлія Федоренко. Професійно орієнтована іноязычная комунікація в контексті сучасного освіти.

А Рассматриваются особенности иноязычной коммуникации с позиции профессионально ориентированного изучения иностранного языка, с учётом культурологического и лингвокультурологического компонентов.

Ключевые слова: коммуникация, межкультурное взаимодействие, профессионально ориентированное обучение, культурологический аспект.

Julia Fedorenko. Foreign professionally oriented communication in modern educational context.

S The peculiarities of foreign professionally oriented communication, including cultural and linguocultural components are investigated in the article.

Key words: communication, intercultural interaction, professionally oriented learning, cultural and linguocultural components.

Актуальність проблеми. Зростання політико-економічних зв'язків і контактів між державами, інтеграція українського суспільства до Європейського та міжнародного соціально-економічного, культурного простору позначилися на всіх сферах суспільства, і передусім, на культурі й освіті.

Однією з відмітних рис сучасного періоду є підвищена увага до іноземної мови на всіх рівнях світової освітньої системи. Знання іноземних мов стає важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів, що пов'язано з пошуком нових шляхів формування особистості сучасного фахівця, здатного вільно орієнтуватися в полікультурному світі, брати активну участь у взаємодії з представниками інших професійних співтовариств як у нашій країні, так і на міжнародному рівні.

Соціально-економічна ситуація сьогодення розкриває перед майбутніми фахівцями нові можливості самореалізації, яка може здійснюватися не тільки через окремі випадки спілкування із зарубіжними колегами та партнерами, але й через здійснення професійної іншомовної комунікації в умовах іншомовного суспільства.

Іноземна мова є чинником загальнокультурного розвитку особистості. Маємо на увазі не лише оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, а й формування особистості, що володіє культурою іншомовного спілкування. Знання та володіння культурою іншомовної комунікації є основою для професійної мобільності, підготовки до швидко-

плинних умов життя, розширює можливості для професійної самореалізації на основі міжкультурної взаємодії.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Протягом останніх десятиріч інтерес до проблем міжкультурної комунікації та професійної комунікації змінив методичний підхід до викладання іноземних мов з урахуванням потреб фахівців відповідної професії. Сучасні історичні умови вимагають від викладачів іноземних мов переглянути вимоги до формування компетенцій майбутнього фахівця, який повинен уміти, серед іншого, спілкуватися з представниками різних культур.

Як відмічає І.О. Татаріна, на сучасному етапі соціального, культурного і науково-технічного розвитку суспільства проблема оволодіння культурою мовленнєвою, в тому числі іншомовного спілкування постає особливо гостро для будь-якого його члена, незалежно від сфери професійної діяльності. На думку дослідниці, це пояснюється тим, що «вимоги, що висувуються суспільством і державою до сучасних спеціалістів, містять у собі, крім відповідного рівня професійної підготовки, наявність уміння грамотно, переконливо й аргументовано висловлювати свої погляди, враховуючи при цьому й думку співрозмовника» [6, с. 4].

У дослідженні Н.В. Кіш [5] зазначено, що А.О. Мініна акцентує увагу на необхідності навчання взаємодії культур у процесі іншомовного спілкування студентів мовних факультетів, а Т.І. Воробйова – на навчанні іноземної мови в умовах

полікультурного середовища, що ґрунтується на принципах полікультурності, культуровідповідності, діалогу культур, міжкультурної комунікації, гуманістичної психологізації навчального середовища, поєднання комунікативного і когнітивного підходів до вивчення іноземної мови.

Н.А. Глуховська вивчає особистісний підхід до формування іншомовної культури фахівця в умовах інформатизації соціуму [4].

Л.П. Гапоненко, розкриваючи сутність готовності до іншомовного спілкування, відмічає, що культурний і комунікативний аспекти залишаються поза увагою дослідників [3].

Тому при формуванні готовності студентів до іншомовного спілкування важливо створити в них уявлення про іноземну мову як наймогутніше суспільне знаряддя, що перетворює людство на етнос, зміцнює націю через збереження й передавання традицій, культури, суспільної самосвідомості громадян певної країни.

Постановка завдання. Останніми роками сфери спілкування значно розширилися та ускладнилися, широке розповсюдження і розвиток отримали економічна, управлінська, комерційна, правова області професійної діяльності, що обумовлює необхідність оволодіння майбутніми фахівцями навичками професійної культури як значущим компонентом професійної міжкультурної комунікації.

Незважаючи на інтенсивні різнопланові дослідження, виражену тенденцію до професіоналізації викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі, його навчання здійснюється фактично окремо від формування вмінь і навичок професійної іншомовної комунікації майбутнього фахівця.

Теоретична та практична актуальність проблематики зумовила *мету статті*, що полягає у дослідженні проблеми іншомовної професійної комунікації на сучасному етапі розвитку педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з розширенням міжкультурних професійних контактів зростає потреба суспільства у фахівцях різного профілю, що володіють іноземною мовою. Сучасний фахівець повинен активно володіти хоча б однією іноземною мовою як засобом спілкування. Вільне володіння мовою як засобом спілкування передбачає:

- а) засвоєння певних мовних знань і теоретичних відомостей про мову;
- б) вміння співвідносити мовні засоби із завданнями та умовами спілкування;
- в) уміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки;
- г) володіння національно обумовленою специфікою мовних засобів.

Мова як система – виключно суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер і зобов'язує кожного, хто нею користується, підпорядковуватися її законам. Мовлення – індивідуальне, динамічне, ситуативно обумовлене. Мовлення є найуніверсальнішим засобом комунікації, тому що при передачі інформації за допомогою мовних знаків зміст повідомлення губиться менш за все. Мовленнєве спілкування – це вмотивований живий

процес взаємодії між учасниками комунікації, який спрямований на реалізацію конкретної життєвої цільової настанови, протікає на основі зворотнього зв'язку в конкретних видах мовленнєвої діяльності [2]. Мовленнєве спілкування обопільне. Як і кожна соціальна активність людини – свідоме та цілеспрямоване. Мова – явище напівфункціональне, основною її функцією є комунікація. Комунікативна функція визначає, на думку Л.В. Щерби, наявність таких похідних функцій:

- соціативної – мова визначає місце людини в суспільстві, у певній соціальній групі, колективі;
- експлікативної – мова виявляє (експлікує) внутрішній світ людини, оформляє та виражає її думки та почуття;
- регулятивної – мова певною мірою приписує людині форми її поведінки.

Розумова функція мови, за визначенням провідних психолінгвістів (С.М. Верещагіна, Ю.А. Жлуктенко, В.Г. Костомарова, О.М. Леонтьєва, Ф. Фолсома), співвідноситься з наступними похідними функціями:

- гностичною: мова – це знаряддя пізнання навколишнього світу;
- акумулятивною: накопичення (акумуляція) знань засобом мови;
- директивною: визначення сприйняття світу людиною, яка засвоює мову.

Виходячи із функцій мови, Р.О. Якобсон [8] визначає і функцію мовлення, враховуючи при цьому обов'язкові компоненти: адресант; адресат; повідомлення, яке адресант посилає адресату; контекст – зміст повідомлення; код – певна знакова система, загальна для адресата та адресанта; контакт – фізичний канал і психологічний зв'язок між адресантом та адресатом, необхідні для того, щоб здійснювати комунікацію. На думку американського лінгвіста Д. Хаймза, кожному з цих компонентів акту мовленнєвого спілкування відповідає особлива функція.

Емотивна (експресивна) функція має пряме відношення до адресанта, вона вказує, як мовець стравиться до того, про що він говорить.

Конативна – орієнтована на адресата: із мовлення ми дізнаємося про наміри адресанта щодо слухачючого, адресата.

Референтивна – звичайно є центральною, оскільки головним завданням мовленнєвого спілкування є відбір і передача певної інформації.

Метамовна – полягає в тому, що мовлення показує, якою мовою користуються люди, що вступили у спілкування.

Поетична – це можливість оцінити форму повідомлення, ступінь художності мовлення, майстерності мовця у використанні мови.

Фатична – пов'язана з контактом, який встановлюється між людьми у процесі мовленнєвого спілкування.

Таким чином, функції мови та мовлення зароджуються, виявляються та усвідомлюються у процесі спілкування, основне призначення якого полягає в обслуговуванні реформаторської, пізнавальної та ціннісно-орієнтаційної діяльності людей, у поглибленні та розширенні суспільних зв'язків

між індивідом і групами індивідів, встановленні та реалізації успішної професійної іншомовної комунікації.

У нових економічних умовах значно змінилася сутність поняття «професійна іншомовна комунікація». Сюди включається не тільки мова конкретної спеціальності, а й головне – вміння диференційовано застосовувати мову у варійованих професійних ситуаціях спілкування, знання культурологічного аспекту.

Володіння іншомовним кодом, що дозволяє успішно здійснювати міжкультурно-професійну взаємодію, передбачає оволодіння професійно-значущими концептами іншомовної культури. Лінгвосоціопсихологічні й культурологічні знання про іншомовний соціум, що створюють широкий контекст міжкультурної комунікації, формують перцептивну готовність до ефективного міжкультурного спілкування і, отже, до міжнародної професійної співпраці.

Використовуючи мовні структури, необхідно повідомляти певні знання не тільки про мову, але й про реалізацію отриманих знань у тій чи іншій ситуації спілкування. Це, в свою чергу, вимагає від комунікантів знань норм і традицій спілкування народу – носія мови, що вивчається, тобто все те, що мається на увазі, коли говориться про комунікативну поведінку як частку національної культури. Під комунікативною поведінкою розуміємо сукупність норм і традицій спілкування народу, мова якого вивчається. Знання цих норм і традицій дозволить учасникам мовленнєвого акту, що належать до різних національних культур, адекватно сприймати та розуміти один одного, тобто сприяти «міжкультурній комунікації». Незнання та нерозуміння норм і традицій спілкування носіїв іншої культури викликає «культурний шок», що зумовлений неспівпаданням культур. Культура створює те поле і спосіб спілкування, в якому формується кожне окреме суспільство зі своєю внутрішньою структурою і завдяки чому воно відрізняється від усіх інших.

Спілкування та його культура – це творчість, яка веде до самовдосконалення, і водночас – це цінність для кожної людини і для суспільства загалом.

Високий рівень культури спілкування забезпечують такі механізми:

- комунікативні настанови (тобто бажання спілкуватися на гуманістичному рівні);
- знання про засади, механізми, стратегії, форми спілкування (тобто, знання про етичні норми спілкування, прийняті у певному суспільстві);
- знання про психологію спілкування – категорії, закономірності, механізми сприймання й розуміння один одного);
- вміння застосовувати набуті знання з урахуванням конкретної ситуації [7, с. 34].

Культура спілкування іноземною мовою є важливим компонентом лінгвокраїнознавчої компетенції,

яка передбачає володіння особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування, тобто сформованість цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що й носії мови, і досягати в такий спосіб повноцінної комунікації [6, с. 17].

Ефективна іншомовна комунікація ґрунтується на іншомовній комунікативній компетентності, що є багаторівневою інтегральною особистісною якістю, яка дозволяє людині ставити та ефективно вирішувати завдання і проблеми різного рівня складності у сферах іншомовної взаємодії. Майбутній фахівець, що досяг високого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, здатен продуктивно діяти на засадах іншомовних компетенцій у професійній іншомовній комунікації.

Системний аналіз наукової літератури дозволив визначити іншомовну професійну комунікацію як інтегративне особистісно-професійне утворення, що реалізується в готовності особистості до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури та забезпечує можливість ефективної взаємодії з навколишнім середовищем.

Висновки. Сучасні тенденції до професійно зорієнтованої комунікації у викладанні іноземних мов загалом реалізуються через формування навичок спілкування за професійною тематикою. Однак такий підхід, як свідчать дослідження та практика, не дозволяє вирішувати завдання формування вмінь і навичок, необхідних студентам для реалізації успішної професійної іншомовної комунікації. Це поняття треба розглядати інтеграційно, з урахуванням культурологічного та лінгвокультурологічного аспектів у вивченні мов.

Перспективним напрямом наукових досліджень професійно зорієнтованої іншомовної комунікації має бути становлення іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців і культури іншомовного професійного спілкування.

📖 Література

1. Астафурова Т. Н. Развитие коммуникативной компетенции в межкультурном деловом общении // Астафурова Т. Н. Система языка в свете современной научной парадигмы. – Рязань, 1998. – С. 18–36.
2. Белан В. В. Навчання культури спілкування старшокласників на уроці англійської мови [Електронний ресурс] / В. В. Белан. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Pedagogica/77219.doc.htm. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Галоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Петрівна Галоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
4. Глуховська Н. А. Особистісний підхід до формування іншомовної культури фахівця в умовах інформатизації соціуму [Електронний ресурс] / Наталія Анастолієвна Глухівська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_DNI_2009/Pedagogica/43672.doc.htm. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Кіш Н. В. Педагогічні умови формування готовності студентів до оволодіння вміннями іншомовного професійного спілкування / Надія Василівна Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Вип. 19 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: І.В.Козубовська (гол. ред.), Т.К.Завгородня, В.І.Староста, Т.Д.Щербан, В.А.Поліщук, Ю.І.Поліщук. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2010. – С. 170–174.
6. Татаріна І. О. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів засобом педагогічної риторики: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Інна Олександрівна Татаріна. – Одеса, 2005. – 245 с.
7. Якобсон Р. Поэзия грамматики и грамматика поэзии (Поэтика). / Р.Якобсон // Варшава, 1961. – 148 с.